

Šibje in jama Šumetac

Borivoj Ladišić

Iz kraškega ravnika nad dolino Kolpe se dviguje do 7 km dolg hrib Šibje, ki se razteza od Mozlja do Knežje Lipe. Po podatkih Osnovne geološke karte, list Delnice (Savić & Dozet, 1985), je masiv zgrajen iz paleozojskih skladov. Tu so se sedimentirali različni klastiti, breče, konglomerati, peščenjaki in razne gline, ki predstavljajo za vodo nepropustno podlago in povzročajo v pobočjih številne izvire. Klastiti so ob prelomih pogledali izpod zakraselih kamenin, ki obkrožajo Šibje s severne in z južne strani. Proti jugu, proti Kolpi, sledijo v normalnem zaporedju zakraseli triadni dolomiti in jurski apnenci, od severa pa so nanj narinjeni jurski in kredni apnenci.

Z južnega pobočja Šibja se med Mozljem, Rajndolom in Knežjo Lipo stekajo številni večji in manjši potoki do litološke meje v vznožju, kjer izgine v podzemlje domala vsak potok. Ob stiku so številni manjši golti in požiralniki. Tu je tudi nekaj vrtač, kjer ponikajo vode. Tako je na litološkem stiku večja in globoka dolina, z več strani vanjo pritekajo potoki, ki skupaj poniknejo pod visoko južno steno. Zaradi odmaknjenosti imenujejo dolino Pekel. Požiralnik je večja jama, dolga 411 m, imenovana Jama v Peklu (kat. št. 2430), v kateri lahko sledimo podzemnemu potoku vse do konca jame. Nedaleč je še en požiralnik, jama Jazbina (kat. št. 3468), ki je dolga slabih 100 m. Tudi vzhodneje, ob cesti proti Knežji Lipi, je vrsta potokov in požiralnikov, tja do zadnjega, ki je na izviru zajet za oskrbo naselja s pitno vodo. Tudi tu imamo dva večja dostopna požiralnika, jamo Remergrund (kat. št. 4210), dolgo 204 m in globoko 39 m ter Požiralnik pri Remergrundu (kat. št. 2698) z dolžino 287 m in globino 42 m.

Vhod v Požiralnik 1 pod Petrovim hribom. FOTO BORIVOJ LADIŠIĆ

Barvanja so dokazala (Novak & Rogelj, 1992), da se vode z južnega pobočja Šibja stekajo v vodno jamo Šumetac (kat. št. 967), ki leži ob Kolpi. V okviru raziskav za izboljšanje preskrbe z vodo na tem območju so kot najugodnejši vodni vir izločili prav Šumetac, zato so izvedli barvanja v njegovem zaledju. Tako so v požiralnik v Jamah, točneje v jamo Jazbina, jeseni 1990 vlili 5 kg raztopljenega uranina. Barva se je v koncentraciji, vidni s prostim očesom, pojavila po enajstih dneh v izviru Šumetac. Pol leta kasneje so z 10 kg rodamina obarvali potok, zajet za lokalni vodovod, ki je izginjal v požiralnik na zahodnem robu Knežje Lipe. Barva se je po dobrih treh dneh prav tako v močni koncentraciji pojavila v Šumetcu. Tako so dokazali, da se v Šumetac res odmakajo vode, ki pritečejo z južnega pobočja Šibja.

Tudi s severnega pobočja Šibja tečejo potoki površinsko in ponikajo pri Kočarjih in Kačjem potoku na litološkem stiku. Tu poznamo dve jami, požiralnika. V približno 500 m široko dolino v vznožju se steka več potokov, eden izgine pod vsaj 10 m visoko navpično skalo v Kavranovo jamo (kat. št. 4909). To je 110 m dolga in 40 m globoka poševna jama. Druga je Brlog na Rimskem (kat. št. 4209), ki ima mogočen, a neaktiven vhod, v notranjosti 400 m dolge jame se pojavi več vodnih tokov. Enega od potokov na severni strani Šibja so obarvali (Novak & Rogelj, 1992) in ugotovili, da odteka pod masivom Kočevskega roga v Radeščico. Tako je dokazano, da je hrbet Šibja, poleg tega da predstavlja del površinske razvodnice, tudi podzemeljska razvodnica. Vode z južnega pobočja odteka podzemeljsko proti Kolpi, s severnega pobočja pa proti severu in pod masiv Kočevskega roga.

Območje Šibja sem obiskal večkrat, da bi poiskal in določil pravilne koordinate vhodov že registriranih objektov, obenem pa poiskal morebitne nove in dostopne požiralnike. Zato sem sledil številnim potokom vse do ponika. Pri tem sem bil uspešen, našel sem tri prehodne požiralnike. Nekateri potoki so ponikali pod mogočnimi skalnimi stenami, kjer bi se splačalo kopati. Obenem sem našel še 4 nove jame ali brezna, ki so najverjetneje neaktivni požiralniki in fosilne vodne jame. Nove jame so navedene v tabeli.

ime jame	kat. št.	dolžina	globina	tip objekta
Požiralnik 1 pod Petrovim hribom	10155	20	7	aktivni požiralnik
Požiralnik 2 pod Petrovim hribom		14	5	aktivni požiralnik
Požiralnik pred Brlogom	10169	14	9	aktivni požiralnik
Jama Hribček	10142	46	10	poševna jama
Petrov hrib 6	10145	11	9	brezno
Petrov hrib 7	10146	36	7	brezno z jamo
Petrov hrib 8		27	6	fosilna vodna jama

Seveda me je zanimala tudi vodna jama Šumetac. Pri vhodu sem bil večkrat, nazadnje septembra 2011. Jama ima sicer nizko katastrsko številko 967, a je bila registrirana šele leta 1970. Leta 2001 so jo raziskali potapljači ter izmerili 20 m dolg potopljeni rov, ki naj bi se na koncu zožil v razpoko. Jama je ob srednje visokih vodah zalita vse do roba vhoda, takrat voda priteče na plan takoj pod vhodom, nekoliko višje vode

pa tečejo čez vhodni prag. Po kratki, kakih 30 m dolgi strugi, se Šumetac izliva v reko Kolpo. Pri ogledu vhoda v jamo konec septembra leta 2011, ko se je po daljšem sušnem obdobju voda umaknila 6 m od vhoda, so se pokazali delno potopljeni rovi. Zaznal sem močan prepih, ki je na površju jezera za vhodom delal dobro vidne valove. Prav zato smo Mihael Rukše, Anže Tomšič in Borivoj Ladišič 2. oktobra 2011, oblečeni v neoprene, raziskali jamo.

Gladina vode se je ob suši tako znižala, da smo lahko šli za vhodom še 6 m po suhem vse do roba jezera, ki je preplavljalo vodni rov s kristalno čisto vodo. Prepih je bil tokrat komaj čuten, verjetno zaradi približno enake zunanje in jamske temperature, ki je bila okoli 11 °C. Spustili smo se v vodo ter zaplavali. Po štirih metrih se rov razcepi. Desni rov je dolg 6 m in se konča v razpoki. Delno smo ga preplavali, nekaj metrov pa smo lahko tudi hodili po dnu. Prepiha nismo čutili. Levi rov je bistveno daljši, a tudi teže prehodn. Ima obliko ozke poševne razpoke, visoke 2–3 m, zalite z 1–1,5 m visoko vodo. Na več mestih se nekoliko razširi, drugje pa spet tako zoži, da smo komaj zlezli čez. Nekaj čeri je Mihael razbil, da smo lahko napredovali. V rovu prevladujejo ostre in erozijsko razžrte stene, strop na več mestih prekriva siga in kapniki. To so vrhnji deli rova, ki so višji od praga vhoda in so vedno suhi. Sredi rova se odcepi rov ob razpoki, tu v jamo vdira prepih. S širjenjem razpoke bi se dalo priti naprej v morebitne nove prehodne rove. Na koncu vodnega rova smo prišli do nekoliko širše dvoranice, kjer nam je voda segala skoraj do ramen. Iz dvoranice se ob ozki poševni razpoki rov nadaljuje še 4 m do sifona v obliki potopljenega rova, ki je v bistri vodi dobro viden. Iz njega priteka del vode v jamo, kajti ko smo v dvoranici fotografirali, se je voda na pritočnem delu že zbistrila. Ostala voda priteka neopazno v jamo po stranskih razpokah. Skupna dolžina

Vhod v Kavranovo jamo. FOTO BORIVOJ LADIŠIČ

levega rova do končnega sifona je 27 m, seštete dolžine vizur pa povedo, da je jama dolga 50,5 m, kar je bistveno več od obstoječe dolžine. Še temperature: voda v jami je imela 9,8 °C, temperatura izvira pod jamo 9,7 °C, temperatura zraka v jami 10,1 °C.

Izvir Šumetac je eden večjih izvirov, ki odmakajo ozemlje južno od Kočevja med Brodom na Kolpi in Poljansko dolino. Od Kostela navzdol se na levem bregu Kolpe vrstijo številni izviri, nekateri od njih presihajo ali pa so ob nizkih vodah neznatni. Med večje in stalne štejemo le Kotnico, Bilpo, Šumetac in izvire Dolskega potoka. Eden stranskih izvirov Dolskega potoka je zajet in napaja vodovodni sistem Dol–Predgrad–Radence. Vode ne primanjkuje, pač pa se njena kakovost stalno poslabšuje (Novak & Rogelj, 1992). V osemde-

tih letih prejšnjega stoletja so bile narejene raziskave (Novak & Rogelj, 1992) v okviru zaščite tega vodnega vira, ki so okvirno omejile vodozbirno območje tega zajetja. Z barvanjem je bilo ugotovljeno, da se celotna Poljanska dolina s Koprivnikom vred odceja v izvire Dolskega potoka. Že prej je bilo ugotovljeno, da se v Kotnico stekajo vode z območja Kočevske Reke, Bilpa pa odvaja vode kočevske Rinže. Pri teh barvanjih je bil Šumetac vedno neobarvan in zanj še ni bilo določeno zaledje. Podatki so omogočili sklepanje, da imajo izviri ob Kolpi vsak svoje ločeno zaledje in da se podzemne vode med seboj ne mešajo, podzemni tokovi pa naj bi bili, kot se je pokazalo, razmeroma strnjeni. Barvanja v okviru raziskav za izboljšanje preskrbe z vodo na tem območju so potrdila domnevo, da je zaledje Šumetca južno pobočje Šibja, območje med Rajndolom in Knežjo Lipo.

Dosedanje raziskave vodnega vira Šumetac so dale ugodne rezultate. Sanitarno-kemične analize vode so pokazale, da je voda še primerna za preskrbo prebivalcev s pitno vodo, s tem da se vodni vir zaščiti in onesnaževalci sanirajo. Pri tem je treba upoštevati, da pripada zaledje kraškemu svetu in da je to edini vodni vir v dolini reke Kolpe, ki je še relativno primeren. Vodo tega izvira bi morali zajeti z globoko vrtino. Na ta način bi se deloma izognili vplivu pripovršinske zakrasedlosti in zmanjšala bi se kalnost ob visokih vodah. Do uresničitve projekta pa vseeno ni prišlo.

LITERATURA

- Novak, D. & Rogelj, J., 1992. Hidrogeološke raziskave zaledja izvira Šumetac ob Kolpi. *Geologija* 35: 319–328, Ljubljana.
- Savić, D. & Dozet, S. 1985. Tolmač lista Delnice. Oznovna geološka karta 1:100.000, Beograd.

Sklepni rov je v obliki ozke poševne razpoke. FOTO MIHAEL RUKŠE